

DRUŽBENA NEENAKOST IN MOBILNOST

Pripomorejo k obnavljanju neenakosti po določenem načelu:

- institucije,
- družbeni sistemi (politični, pravni, ekonomski, izobraževalni),
- religija,
- družina, sistem porok.

Sistem slojevitosti je lahko:

- **zaprt** (ne dopušča možnosti, da bi posameznik spremenil svoj položaj oz. status znotraj sistema. Status je pripisan),
- **odprt** (dopušča manjše ali večje možnosti za spremembo statusa (pridobljen status).

Zakaj nižji sloji sprejmejo sistem slojevitosti?

- je del njihove družbe in kulture
- v socializaciji sprejmejo družbene norme in svoj položaj v družbi
- dojemajo svoj položaj kot posledico njihovih pomanjkljivosti
- razlage o nastanku sveta (mitologija, religija, znanost)
- religija opravičuje slojevitost
- načelo »sposobnejši dobi več« (inteligentni kvocient)

Funkcionalistične teorije DAVIS in MOORE	Protiargumenti TUMIN	Konfliktne teorije MARX
pripomore k integraciji družbe, delovanju, stabilnosti in blaginji	zmanjšuje integracijo družbe in povzroča izključevanje nižjih slojev	omogoča izkoriščanje in vodi v konflikte in razredni boj
slojevitost je nujna in potrebna za blaginjo , pogoj je razdelitev vlog	slojevitost ni dobra ; ljudje z višjih položajev preprečujejo dostop to teh položajev nižjim	koristi samo lastnikom in je krivična do večine
razlika med plačami je zaradi njihovih funkcionalnih pomembnosti	to je posledica moči neke poklicne oz. profesionalne skupine	razlika med plačami (mezdami) je zaradi prisvajanja presežne vrednosti – dobiček
slojevitost je motivacija za doseganje visokih položajev	slojevitost je ovira nižjih slojev, saj položaji niso odprti za vse enako	slojevitosti se nižji razred ne zaveda , a bi se je moral
najsposobnejši zasedajo najpomembnejše položaje	v zaprtih sistemih je o tem težko govoriti	najpomembnejše položaje zasedajo lastniki p.s.
pomembnost položaja se določi po edinstvenosti in odvisnosti	težko je določiti objektivna merila za funkcionalno pomembnost položajev	

Marxova teorija družbene slojevitosti:

- z lastninjenjem presežnega proizvoda pride so **privatne lastnine** proizvodjalnih sredstev – osnova za nastanek **razredne družbe**
- **dva razreda**: razred lastnikov p.s. in razred brez lastnine, ki je prisiljen delati za lastnike
- **sužnjelastništvo**: sužnjelastniki in sužnji; **fevdalizem**: fevdalci in tlačani: **kapitalizem**: buržoazija in proletarijat
- razreda sta v medsebojni neodvisnosti, vendar odnos ni enakopraven, je **izkoriščevalski** – vodi v **konflikte in razredni boj**

- kapitalist delavcu ne plača vse vrednosti produktov, obdrži **presežno vrednost**, ki si jo prisvaja v obliki **dobička (profita)**
- več kot proletarijat ustvari, več si prilastijo kapitalisti – razlike bodo čedalje večje
- vzroki za slojevitost so v **ekonomski sferi**, ta vpliva tudi na **družbeno nadstavbo**
- razredno razslojenost ohranja **družbena nadstavba** (pravo, kazenski sistem, politika, izobraževalni sistem, morala, družina) in **ideologija**
- da bi odpravili izkoriščanje, more podrejeni razred nehati sprejemati tako ideologijo in z revolucijo odpraviti zasebno lastnino p.s.

Webrova teorija:

- posamezniki in skupine tekmujejo za **ekonomske koristi**
- razred je skupina ljudi, ki imajo podoben **tržni položaj**
- od tržnega položaja so odvisne ekonomske **nagrade** in življenjske **možnosti**, da si

- pripadniki razreda pridobijo dobrine, ki so pomembne in cenjene
- status različnih skupin je odvisen od količine **družbenega prestiža** oz. **ugleda**
- skupina ljudi z podobnim statusom oblikuje **statusno skupino**,

	MARX	WEBER
vzroki za družbeno slojevitost	samo v ekonomski sferi	tudi v neenaki razdelitvi ugleda in moči
oblike razslojenosti	razredi	tudi statusne skupine in stranke
posledice	vodi v konflikte in razredni boj, katere je treba odpraviti z revolucijo	se strinja, skeptičen glede revolucije
konflikti so med	med lastniki in nelastniki	tudi med nelastniki samimi v tržnem položaju
vplivajo na družbeno slojevitost	družbena nadstavba in ideologija	ekonomska, statusna in politična ureditev

Oblike družbene slojevitosti

	Kastni sistem	Sužnjelastništvo	Stanovi / sloji	Razredi
oblika	zaprt	zaprt	zaprt	odprt
mobilnost	samo navzdol	zelo majhna	majhna	največja
možnosti prehajanja	brez	osvoboditev od lastnika	poroka, podelitev naziva, posebne zasluge, vstop v cerkveno hierarhijo	lastna dejavnost – pridobljeni status
značilen za	hinduizem	antiko, ZDA do 19.st.	srednji vek – fevdalizem	moderne družbe, kapitalizem
posebnosti	načelo endogamije, prostorska ločenost parij	človek je lastnina	položaj je pravno določen s sistemom pravic in dolžnosti	ne predpisuje razvrščanja

Določnice družbene slojevitosti

EKONOMSKO STANJE:

- **imetje** (bogastvo, premoženje) – ko nekdo poseduje določene dobrine
- **dohodek** – ko nekdo pridobiva določene dobrine

Izraža se ga **posredno** skozi družbeno določene **običaje** in **protokole**.

UGLED

- si pridobimo zaradi/z:
- svojih osebnih lastnosti in sposobnosti (znanje, odkritost, zanesljivost)
  - svojih statusov
  - statusnimi simboli (redke in zaželene dobrine /drage počitnice, luksuzne hiše/)

MOČ je možnost, da posameznik ali skupina:

- uresniči svoje cilje,
- vpliva na dogajanje v družbi v svojo korist,
- uveljavi svoje interese, četudi jim drugi nasprotujejo.

Družbena slojevitost v sodobnih družbah

Razlike med sloji:

- **v preteklosti:** jasno vidne ter pravno in religiozno utemeljene,
- **v modernih družbah:** bolj **zabrisane** in **spremenljive**.

Prva polovica 20. stoletja – razvoj znanosti in tehnologije povzroči:

- skrčitev kmečkega sloja
- širjenje industrializacije
- nova delovna mesta
- povečevanje življenjskega standarda
- množično potrošnje

70. in 80. leta:

- preseljevanje ind. proizvodnje v dežele s poceni delovno silo
- zmanjševanje delovnih mest za nekvalificirane

Globalizacija

- poveča moč nadnacionalnih družb
- poveča mednarodno konkurenco
- prinese množično brezposelnost
- industrija pada, raste storitvena dejavnost

Sloji se razlikujejo v:

- življenjskem stilu
- odnosu do dela (doživljanje dela kot vodenje ali kot samopotrjevanje)
- ugledu, ki ga prinaša poklic
- dostopnosti do izobraževanja in drugih storitev
- socialnem kapitalu

	Delavski razred - proletariat	Srednji razred		Višji razred - buržoazija
		nižji srednji	drobna buržoazija	
kdo	ročni (manualni) delavci - »plavi ovratniki«	nemanualni delavci »beli ovratniki«		lastniki proizvodjalnih sredstev, menedžerji, politiki
dohodki, ugled, moč	nizki	visoki		najvišji
velikost sloja	največja	srednja		najmanjša
velikost skozi čas	enaka	vse večja		vse manjša

Revščina

Odnos do revščine:

- v zgodovini – kot samoumevna (božja volja),
- danes – kot družbeni problem.

Opredelitev:

- absolutna (le materialno pomanjkanje, nujne potrebe za preživetje – »življenjska košarica«),
- relativna (tudi socialno in kulturno pomanjkanje).

Revni onemogoča izhod iz relativne revščine:

- socialna izključenost,
- nizek status,
- družbena nemoč,
- podvrženost zaznamovanosti, predsodkom in stereotipom.

Razlage (teorije revščine):

- vzroki v revežih samih – teorija o (sub)kulturi revščine (SPENCER),
- vzroki v organizaciji družbe – teorija situacijske prisile (konfliktni teoretiki),
- funkcionalnost revščine (funkcionalisti).

Teorija o (sub)kulturi revščine	Teorija situacijske prisile - protiargumenti
(sub)kultura revnih – posebni življenjski vzorci, vrednote, norme	to je zaradi posledice situacije, v kateri so, ne zaradi (sub)kulture revnih
občutki nemoči, odvisnosti in manjvrednosti	saj nimajo svojih predstavnikov, stigmatizacija
trenutno zadovoljevanje potreb – ne varčujejo	saj nimajo kaj privarčevati ali pa so prihranki premajhni
primanjkuje jim ambicioznosti	ne, primanjkuje jim priložnosti
vdanost v usodo – ne naredijo ničesar, da bi izboljšali svoj položaj	to jim onemogoča družbena slojevitost

Funkcionalnost revščine:

- **preskrbi ljudi**, ki so primorani opravljati slabo plačana dela,

- **ustvarja delovna mesta** - »industrija revščine«,
- revni služijo za **opravičevanja** prevladujočih norm in vrednot s tem, da jih obtožujejo lenobe, zapravljalnosti, nepoštenosti in razuzdanosti – so »**grešni kozli**«.

Družbena mobilnost

Glede na prehodnost:

- horizontalna
- vertikalna

Velika mobilnost bi pomenila:

- resnično odprto družbo
- prevladujoč pridobljen status
- enake možnosti za uspeh

Glede tega, kdaj se zgodi:

- **intra**generacijska ali znotrajgeneracijska
- **inter**generacijska ali medgeneracijska

Samorekrutacija elite

Raziskovanje družbene neenakosti

Metoda	Način	Primerna za	Plusi in minusi
subjektivna oz. samouvrstilna	spraševanje ljudi, kam bi uvrstili sebe	manjše ali večje skupine	ne odseva realnosti
reputacijska	kam bi uvrstili druge	manjše skupine	subjektivne ocene
objektivna	iskanje od človeka neodvisnih kazalcev (dohodek, premoženje, poklic in izobrazba)	manjše ali večje skupine	različna interpretacija kazalcev